

zásada rychlosti trestního řízení - bilance a perspektivy

Prof. JUDr. Jiří JELÍNEK, CSc., Právnická fakulta UK, Praha

Dne 19. února pořádal Senát Parlamentu České republiky veřejné slyšení na téma „Plánované legislativní změny by měly přispět ke zrychlení trestního řízení“. Tento text je upraveným zněním úvodního slova předneseného na veřejném slyšení.

I. Rychlost trestního řízení - základní zásada trestního řízení

Požadavek rychlého projednání a rozhodnutí věci v trestním řízení, zjednodušeně řečeno zásada rychlosti trestního řízení, nabývá v poslední době na významu. Není sice spolehlivě a dostatečně doloženo, že trestní řízení trvají stále déle, nicméně obecně se soudí, že tomu tak je a hledají se cesty (právní úpravou, organizačními opatřeními, technickým vybavením orgánů činných v trestním řízení), jak trestní řízení urychlit. V legislativní praxi se uvedená tendence projevuje tím, že důvodová zpráva k téměř každé novele trestního řádu z poslední doby zdůrazňuje jako klad navrhované úpravy, že přispěje k urychlení trestního řízení, a skutečně některé přijaté legislativní změny nepochybně trestní řízení urychlily.

Přiměřená rychlost trestního řízení je jedním z dílčích prvků práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Obviněný má právo, aby o jeho trestním obvinění bylo rozhodnuto v přiměřené lhůtě. Protiváhou práva na rychlé řízení je právo obviněného mít dostatek času a možností na přípravu obhajoby [čl. 6 odst.

3 písm. b) Úmluvy].¹

V českém právním řádu je zásada rychlosti řízení v trestních věcech pravidlem ústavněprávní úrovně. Článek 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod stanoví mimo jiné právo každého na projednání jeho věci bez zbytečných průtahů.²

Obsahově stejný požadavek je opakovaně vyjádřen v řadě dalších zákonů, například v ustanovení § 5 odst. 2 zákona o soudech a soudcích, které říká, že každý má právo, aby jeho věc byla soudem projednána a rozhodnuta bez zbytečných průtahů (§ 5 odst. 2 zák. č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů). Také trestní řád chce řadou svých jednotlivých ustanovení zajistit rychlé projednání trestních věcí. Tak v ustanovení § 2 odst. 4 ve spojitosti se zásadou oficiality uvádí, že orgány činné v trestním řízení musí projednávat trestní věci co nejrychleji. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže deklaruje rychlost řízení za jednu za základních zásad řízení ve věcech mladistvých (§ 3 odst. 6 zák. č. 218/2003 Sb.).

Význam rychlého projednání trestních věcí vede k tomu, že tento požadavek je považován za základní zásadu trestního řízení.³ Jde o zásadu všeobecného charakteru v tom smyslu, že

¹ Srov. například REPÍK, B.: Evropská Úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha: Orac, 2002, s. 141 – 142. ČAPEK, J.: Právní slovník evropské ochrany lidských práv. Praha: Orac, 2002, s. 275 a násl. HUBÁLKOVÁ, E.: Přehled judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Právo na spravedlivé řízení a další procesní práva. Praha: Aspi, a. s., 2006, s. 56 – 58.

² Srov. například KLÍMA, K. a kol.: Komentář k Ústavě a Listině. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, zejm. s. 959 – 965. ŠÁMAL, P.: Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému. Praha: Codex Bohemia, 1999. MUSIL, J. - KRATOCHVÍL, V. - ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní právo procesní. 3. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 117-119. JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. 5. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2007, s. 123-128.

³ O důležitosti této zásady svědčí také skutečnost, že požadavek na rychlost jednání stanoví čl. 9, 10 a 14 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, judikáty Evropského soudu pro lidská práva a také relativně bohatá judikatura českého Ústavního soudu, která k otázce rychlosti řízení existuje (srov. sv. 10, roč. 98, č. 38, sv. 12, roč. 97, č. 140, sv. 13, roč. 99, č. 2, č. 47, sv. 14, roč. 99, č. 73, sv. 18, roč. 2000, č. 50, sv. 21,

zavazuje všechny orgány činné v trestním řízení (což ostatně naznačuje i její vyjádření ve stejném ustanovení trestního řádu spolu s jinou základní zásadou trestního řízení - zásadou oficiality) a že se uplatňuje ve všech stádiích trestního řízení, včetně řízení vykonávacího.

Obsahem zásady rychlosti trestního řízení je v obecné rovině požadavek projednávat trestní věci v časově únosných mezích bez zbytečných průtahů. Tento požadavek není jistě třeba zvláště odůvodňovat. Je-li trestní řízení vedeno zdlouhavě, snižuje se tím, resp. vytrácí jeho účinnost, výchovné i preventivní působení.

Dlouho trvající trestní řízení oslabuje přirozený vztah mezi trestným činem a trestem. Umožňuje delší dobu trvající zásahy do občanských práv a svobod. Zvětšující se časový odstup od spáchání trestného činu do rozhodnutí o něm oslabuje jak individuální, tak generální prevenci. Také způsobilost trestu výchovně působit na společnost je po dlouho trvajícím trestním řízení velmi snížena. Časově přiměřené, tj. v únosných časových mezích probíhající trestní řízení, usnadňuje dokazování. Při déletrvajícím řízení dochází k postupnému snižování vypovídací hodnoty důkazů, důkazy mizí, svědci si nepamatují, někdy mizí u samotní svědci. Nelze pominout ani

roč. 2001, č. 13, sv. 23, roč. 2001, č. 102, sv. 35, roč. 2004, č. 182, sv. 36, roč. 2005, č. 67, sv. 40, roč. 2006, č. 10 Sb. n. a u.).

K rozboru judikátů Evropského soudu pro lidská práva srov. zejména literaturu uvedenou v poznámce č. 1. Jen letmou zmínku je žádoucí učinit k rozboru judikatury Ústavního soudu ČR. Ústavní soud ve shodě s převažujícím přístupem v judikatuře Nejvyššího soudu se ve svých nálezech ztotožnil s názorem, že trestní stíhání není možné zastavit jen z důvodů porušení práva na přiměřenou délku řízení, a to zejména ve věcech, ve kterých trestní řízení již meritorně proběhlo (podle zásady, že pokud řízení již meritorně proběhlo, musí být meritorně rozhodnuto). Pozornost si v této spojitosti vyžaduje zejména náleze Ústavního soudu publikovaný pod č. 67 ve svazku 36 Sb. n. a u. (sp. zn. I ÚS 554/04). V odůvodnění tohoto nálezu je uvedeno, že nepřiměřenou délku trestního řízení je potřebné promítnout do výše a druhu ukládaného trestu a odůvodnění připouští i výjimečnou možnost zastavení trestního stíhání jako důsledek porušení práva na přiměřenou délku trestního řízení. Rozbor judikatury Ústavního soudu by ovšem přesáhl smysl tohoto pojednání.

okolnost, že časově přiměřené projednání věci prospívá postavení obviněného i poškozeného, kteří nejsou vystaveni delší dobu trvajícím stresujícím účinkům trestního řízení, a obviněný také nejistotě o konečném výsledku trestního stíhání.⁴

Pomalé spravedlnosti se říká odmítnutá spravedlnost. Opakem průtahů v řízení je ovšem unáhlené trestní řízení, které může jít na úkor zjištění skutkového stavu nebo na úkor práv osob zúčastněných na řízení (poškozený může mít zájem na náležitém zjištění skutkového stavu a potrestání pachatele) a na úkor kvality řízení.

Kriteria „přiměřené lhůty“ k projednání a rozhodnutí trestní věci (čl. 6 odst. 1 Úmluvy), resp. projednání věci „bez zbytečných průtahů“ (čl. 38 odst. 2 Listiny), anebo „co nejrychlejší projednání trestních věcí“ (§ 2 odst. 4 tr. řádu) jsou neurčitými pojmy, které se mohou lišit a také se liší podle povahy každého individuálního případu. Je velmi obtížné předem abstraktně vymezit přiměřenou délku řízení k projednání a rozhodnutí věci. Český trestní řád tak nestanoví nějakou absolutní hranici délky trvání trestního řízení, a to ani obecně ani podle stupně obtížnosti projednávané kauzy. Určitou výjimkou v tomto směru je tzv. zkrácené přípravné řízení, u něhož je podmínkou pro jeho konání okolnost, že bude ukončeno v určité, krátké lhůtě vymezené v trestním řádu [§ 179a odst. 1 písm. b) tr. řádu].

I když význam zásady rychlosti trestního řízení je podstatný, není vedoucím principem trestního řízení, není cílem trestního řízení, není absolutní zásadou trestního řízení.

Je tomu tak proto, že v tak citlivém řízení, jakým je trestní řízení se klade mimořádný význam na to, aby věc byla správně

⁴ Věc nemusí být ovšem tak jednoduchá, jak bylo řečeno. Obviněný, který je nevinný, respektive je přesvědčen o své nevině, má zpravidla zájem na rychlém trestním řízení. Oproti tomu jsou z praxe známé případy, ve kterých obviněný má naopak zájem na prodloužení trestního řízení a činí procesní obstrukce, které mají naopak trestní řízení prodloužit.

rozhodnuta, aby byl odsouzen viník, a to jen za to, co spáchal, a aby nebyl odsouzen a potrestán nevinný.

Z uvedeného vyplývá, že konkrétní uplatnění zásady rychlosti trestního řízení je ovlivněno vztahem k ostatním základním zásadám trestního řízení, v daném případě zejména k zásadě stíhání jen ze zákonných důvodů, zásadě materiální pravdy (zásadě objektivní pravdy ve smyslu § 2 odst. 5 tr. řádu, zásadě zjišťování skutkového stavu věci bez důvodných pochybností), zásadě bezprostřednosti, zásadě zajištění práva na obhajobu. Také z tohoto důvodu je třeba určité opatrnosti při prosazování této základní zásady trestního řízení. Jinak řečeno zásada rychlosti řízení zakládá významné pravidlo pro osoby zúčastněné na řízení, aby trestní věc byla projednána a rozhodnuta v přiměřené lhůtě bez průtahů. Nejde však o pravidlo absolutní povahy, které by mohlo převážit jiné požadavky na orgány činné v trestním řízení, například na jejich povinnost opřít svá rozhodnutí o nepochybně pravdivě zjištěný skutkový stav, na povinnost postupovat v souladu se zákonem, nezaujatě, nestranně, zjišťovat právně relevantní skutečnosti pokud možno z pramenů nejbližších dokazované skutečnosti, na jejich povinnost pečovat o obhajobu obviněného z úřední povinnosti etc.

Požadavek projednání a rozhodnutí věci v přiměřené lhůtě se v trestním řádu připomíná v různých souvislostech. Jednak jsou to ustanovení, která v obecné rovině hovoří o povinnosti projednávat trestní věci urychleně nebo postupovat ve věci bez zbytečných průtahů. Dále trestní řád obsahuje řadu konkrétních ustanovení, která obsahují lhůty k provedení těch kterých procesních úkonů.⁵

⁵ K ustanovením obecné povahy náleží kromě již citovaného § 2 odst. 4 tr. řádu o povinnosti orgánů činných v trestním řízení projednávat trestní věci co nejrychleji i požadavek vyplývající z ustanovení § 164 odst. 2 tr. řádu. Policejní orgán má postupovat z vlastní iniciativy tak, aby byly co nejrychleji v potřebném rozsahu vyhledány důkazy k objasnění všech základních skutečností důležitých pro posouzení případu, včetně osoby

V zájmu urychlení trestního řízení jsou v předsoudním stadiu trestního řízení i v řízení před soudem stanoveny lhůty pro provedení toho kterého procesního úkonu, například nařízení hlavního líčení, popř. veřejného zasedání, event. k učinění jiného úkonu směřujícího ke skončení řízení. Povaha těchto lhůt je různorodá. Nedodržení některých lhůt má procesní důsledky záležející například v zamítnutí opožděně podaného opravného prostředku nebo propuštění obviněného z vazby na svobodu apod., jindy jde jen o lhůty pořádkové. Jejich

pachatele a následku činu. Podle § 157 odst. 1 tr. řádu státní zástupce a policejní orgán jsou povinny organizovat svou činnost tak, aby účinně přispívali k včasnosti trestního stíhání.

Obhájce má mimo jiné pečovat též o to, aby byly v řízení včas objasněny skutečnosti, které obviněného zbavují viny nebo jeho vinu zmírňují (§ 41 odst. 1 tr. řádu). Požadavek včasnosti uplatnění toho kterého způsobu a prostředku obhajoby u obhájce má však poněkud jinou povahu než lhůty určené pro práci orgánů činných v trestním řízení. Včasnost způsobu a prostředku obhajoby je třeba posuzovat ve spojitosti s účelem, který obhajoba sleduje, tedy jako včasnost v rámci zákonem přípustných metod a taktických postupů.

K omezení průtahů v řízení směřuje také postup při ustanovení obhájce - § 38 odst. 1 tr. řádu. Jestliže obviněný nemá obhájce v případě, kdy ho mít musí, určí se mu lhůta ke zvolení obhájce. Pokud v této lhůtě nebude obhájce zvolen, bude mu obhájce na dobu, po kterou trvají důvody nutné obhajoby, neprodleně ustanoven.

K rychlosti přípravného řízení má přispět také ustanovení § 157a tr. řádu, které dává obviněnému i poškozenému právo kdykoliv v průběhu přípravného řízení žádat státního zástupce, aby byly odstraněny průtahy v řízení nebo závady v postupu policejního orgánu. Státní zástupce je povinen žádost neprodleně vyřídit.

Po podání obžaloby soud, nevyčkávané dalších návrhů, postupuje tak, aby řízení bez průtahů směřovalo k rozhodnutí věci, včetně výkonu rozhodnutí (§ 181 odst. 2 tr. řádu). Smyslem činnosti předsedy senátu po podání obžaloby je učinit si představu o konkrétním postupu hlavního líčení, zejména postupu při dokazování, aby bylo možné projednat obžalobu a rozhodnout o ní v jediném hlavním líčení bez odročování. K tomu jej ostatně zavazuje ustanovení § 198 odst. 3 tr. řádu, podle něhož při nařízení hlavního líčení učiní předseda senátu také všechna opatření, jichž je třeba k zajištění jeho řádného průběhu a k tomu, aby věc bylo možné projednat a rozhodnout bez odročování. Má se tím na mysli zejména vyžádání potřebných zpráv nebo listin, věcných důkazů, spisů, znaleckých posudků, zajištění tlumočnicka nebo přetlumočení listin apod. Obdobné platí přiměřeně i pro veřejné zasedání (§ 238 tr. řádu).

Osoby, jimž soud doručuje obžalobu, se zároveň s jejím doručením vyzývají ke včasnému sdělení návrhu na provedení důkazů (§ 196 odst. 2). Smyslem je, aby ještě před hlavním líčením bylo možno zajistit provedení těchto důkazů během hlavního líčení.

Hlavní líčení řídí předseda senátu mimo jiné tak, aby hlavní líčení nebylo zdržováno výklady, které nemají vztah k projednávané věci, a aby bylo zaměřeno co nejúčinněji k objasnění věci (§ 203 odst. 2).

nerespektování sice nezpůsobuje žádné bezprostřední následky z hlediska průběhu trestního řízení, ale může vyvolat vznik kárné či jiné odpovědnosti osob, které se na vzniklých průtazích podílely (například nedodržení lhůty k vypracování rozsudku).

Jen pro příklad je možné uvést některé lhůty, které mají zajistit rychlost řízení:

- Lhůty k prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin před zahájením trestního stíhání (§ 159 odst. 1, 2 tr. řádu); lhůty jsou stanoveny odlišně podle závažnosti věci (dva měsíce, tři měsíce, šest měsíců).
- Pořádkové lhůty pro skončení vyšetřování ve standardním přípravném řízení a v rozšířeném přípravném řízení (§ 167 odst. 1, § 170 odst. 1 tr. řádu); lhůty jsou stanoveny odlišně podle závažnosti věci (dva měsíce, tři měsíce, šest měsíců).
- Lhůta k nařízení hlavního líčení nebo jiného procesního postupu směřujícího k vyřízení věci po podání obžaloby (181 odst. 3 tr. řádu); lhůta je stanovena odlišně pro řízení před okresním soudem (tři týdny) a pro řízení před krajským soudem jako soudem prvního stupně (tři měsíce).
- Pro osoby zúčastněné na řízení má stejný význam jak urychlené projednání a rozhodnutí věci, tak i vyhotovení příslušného procesního rozhodnutí. Výrazem zásady rychlosti řízení je, že trestní řád obsahuje lhůty pro vyhotovení rozsudku, rozlišené podle toho, zda řízení probíhá vazebně či nevazebně, a dále podle věcné a funkční příslušnosti soudu - 5, 10 nebo 20 pracovních dnů (§ 129 tr. řádu). Zábranou proti případným průtahům je zvláštní postup při prodlužování těchto lhůt (§ 129 odst. 2, 3).

- K rychlosti řízení má přispět i stanovení přiměřených lhůt k podání opravných prostředků jak řádných (odvolání - § 248 odst. 1, stížnosti - § 143 odst. 1, odporu - § 314g), tak i mimořádných (dovolání - § 265e odst. 1), stejně jako určení lhůt pro odstranění případných vad podaných opravných prostředků (odvolání - § 251 odst. 2, dovolání § 265h odst. 1).
- Požadavek rychlého projednání věci se projevuje zejména ve vazebním řízení. Trestní řád výslovně uvádí (§ 71 odst. 1), že orgány činné v trestním řízení jsou povinny vyřizovat vazební věci přednostně a s největším urychlením. Nepochybně k rychlosti řízení ve vazebních věcech přispívá stanovení nepřekročitelných lhůt pro trvání vazby (§ 71). Nejzávažnějším důsledkem průtahů ve vazebních věcech je povinnost propustit obviněného z vazby na svobodu, jestliže je překročena nejvyšší možná zákonem stanovená délka jejího trvání.

Praxe dokládá, že také různé typy odklonů (podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, podmíněné odložení návrhu na potrestání, odstoupení od trestního stíhání, trestní příkaz) sledují (mimo dalších cílů) také urychlení trestního řízení.

II. Rychlost trestního řízení a rekodifikace trestního práva procesního

V této chvíli pro obor trestního práva není zásadnější a důležitější téma než rekodifikace trestního práva, tedy vytvoření zcela nového trestního zákona a zcela nového trestního řádu. Je to pochopitelné, vždyť základním pramenem trestního práva jsou mnohokrát novelizovaný trestní zákon a snad ještě vícekrát novelizovaný trestní řád, oba z roku 1961.

Není pochyb o tom, že o po rekodifikaci trestní právo i do budoucna zůstane nezbytným prostředkem ochrany společnosti před zvlí, násilím, zlem a bezprávím.

Ve spojitosti s rekonstrukcí trestního práva bude nutné se zabývat dlouhou řadou důležitých otázek. Jednou z nich je zajištění rychlosti trestního řízení.

V této spojitosti je možné uvést několik námětů k urychlení trestního řízení.

1. Průtahy v trestním řízení nastávají podle obecných poznatků zejména v předsoudním stadiu trestního řízení. Jedním z prostředků, které mají přispět k rychlosti přípravného řízení je ustanovení § 157a tr. řádu, které dává obviněnému i poškozenému právo kdykoliv v průběhu přípravného řízení žádat státního zástupce, aby byly odstraněny průtahy v řízení nebo závady v postupu policejního orgánu. Státní zástupce je povinen žádost „neprodleně“ vyřídit.

Jak ukazují poznatky z praxe, toto ustanovení se ovšem míjí svým účinkem, tedy nepřispívá k rychlosti přípravného řízení. V zákoně není stanovena ani lhůta, ve které by měl státní zástupce takovou žádost vyřídit („neprodleně“ je sice časové určení, ovšem značně vágní, snad až nepřípustně extenzivní), a v zákoně ovšem nejsou ani kritéria pro vyřízení takové žádosti. V praxi se takové žádosti vyřizují přípisem obsahujícím jen stručné sdělení, že státní zástupce neshledal žádost důvodnou, aniž by však bylo vůbec zřejmé, že se žádostí věcně zabýval.

2. Zjednodušení právní úpravy, které by se mělo odrazit v urychlení trestního řízení, si vyžaduje celá oblast tzv. formálního vazebního práva, zejména pak ustanovení § 71 tr. řádu o trvání vazby. Uvedené ustanovení je velmi komplikované, obsahuje minimálně jedenáct různých lhůt a dalších limitů, které musí orgán rozhodující o vazbě vzít v úvahu. Důsledkem takto nepřehledné a komplikované právní úpravy je samozřejmě nejednotný postup při rozhodování o prodlužování nebo o dalším trvání vazby.

3. Rozšíření možnosti institutu trestního stíhání se souhlasem poškozeného. Již současná právní úprava umožňuje v určitých případech trestní stíhání jen se souhlasem poškozeného (§ 163, § 163a tr. řádu). Uplatnění tohoto institutu je ovšem vázáno na příbuzenský vztah mezi poškozeným a pachatelem trestného činu. De lege ferenda by bylo žádoucí omezující podmínku příbuzenského poměru zrušit a celkově tedy rozšířit možnosti uplatnění tohoto institutu. Tento návrh by se promítl do snížení počtu trestných činů, které by byly stíhány, a před soud by se nedostávaly věci, na jejichž trestním postihu nemá stát ani poškozený zájem, což by celkově mohlo vést k urychlení trestního řízení u věcí, které budou stíhány v trestním řízení.

Alternativou by ovšem bylo zavedení institutu soukromožalobných deliktů, případně institutu návrhových deliktů.

Jen na okraj však dodávám, že institut trestního stíhání se souhlasem poškozeného si ovšem vyžaduje hlubší revizi, a to i v jiných směrech, než jsem uvedl.

4. A nakonec jsem si ponechal problematiku opravných prostředků, konkrétně odvolání - řádného opravného prostředku proti rozsudku soudu prvního stupně.

a) K rychlosti řízení má přispět i stanovení přiměřené lhůty k podání opravných prostředků. Současná právní úprava umožňuje podat odvolání ve lhůtě osmi dnů od doručení opisu rozsudku (§ 248 odst. 1 tr. řádu). Věcný záměr nového trestního řádu počítá s prodloužením lhůty k podání odvolání na patnáct dní s odůvodněním, že tak dojde ke sjednocení úpravy v trestním řízení s obecnou úpravou občanskoprávní i obecnou úpravou ve správním řízení.

Mám za to, že takový návrh není důvodný. Považuji současnou lhůtu za dostatečnou k tomu, aby si odvolatel rozhodl, zda

odvolání podá či nikoliv, a to i v případě, kdyby snad zákonodárce na odvolatele kladl větší nároky pro odůvodnění odvolání. Trestní řízení se vyznačuje určitými specifiky, a tak jako nemáme jeden typ řízení pro různé hmotněprávní nároky, tak i úprava lhůty k podání odvolání nemusí být stejná jako v jiných typech řízení (občanskoprávním nebo správním). Platí to tím spíše, pokud bude zachováno, že lhůta běží od doručení opisu rozsudku, nikoliv od vyhlášení, jak se také v rámci námětů de lege ferenda navrhovalo. Odvolatel přirozeně vychází zejména z odůvodnění rozsudku, který má k dispozici v písemném opise, a proto mu musí být rozsudek doručen, aby mohl své odvolání náležitě odůvodnit.

b) trestní řád obsahuje pro předsedu senátu soudu prvního stupně lhůtu k nařízení hlavního líčení nebo provedení jiného úkonu směřujícího k projednání věci po podání obžaloby)§ 181 odst. 3). V řízení o odvolání žádná obdobná lhůta stanovena není. Podle mého názoru by bylo vhodné obdobně jako je tomu v řízení před soudem prvního stupně, stanovit lhůtu (stejnou nebo obdobnou) pro provedené procesního úkonu směřujícího k projednání věci v odvolacím řízení pro předsedu senátu odvolacího soudu.

c) Další významnou otázkou budoucí právní úpravy je uplatnění apelačního a kasačního principu u řádného opravného prostředku v trestních věcech - u odvolání.

Obecně proklamovanou tezí současnosti je preference apelačního principu nad principem kasačním. Objevují se návrhy a požadavky na jeho nejširší zakotvení v budoucím trestním řádu odůvodňované požadavkem na urychlení trestního řízení.

Podle mého názoru jednostranné prosazování apelačního principu správné není. Apelační princip má své nepochybné výhody, ale má současně i stinné stránky. Respektuje rychlost a hospodárnost řízení, snižuje však význam a úlohu hlavního

líčení a umožňuje přenést těžiště řízení, dokazování a rozhodnutí před odvolací soud, který potom rozhoduje - za velmi změněných podmínek - s konečnou platností. Odvolací soudy často mění rozhodnutí soudů prvního stupně z toho důvodu, že v odvolacím řízení došlo k závažné změně skutkového stavu oproti zjištěním učiněným soudem prvního stupně. Rychlost řízení je sice základní zásadou trestního řízení, není však zásadou rozhodující, ani zásadou jedinou. Jednostranná preference apelačního principu vede k tomu, že soud druhého stupně raději věc vyřídí sám v obavě, že soud prvního stupně ji opět řádně nerozhodne a celé řízení se tak prodlouží. Soudy prvního stupně na místo zlepšení své práce spoléhají na to, že soud druhého stupně řízení náležitě doplní a raději rozhodne sám. Převažující uplatnění apelačního principu vede ovšem i k dalším negativním důsledkům, kterým je zejména snaha otevřít možnost dalšího přezkoumání rozhodnutí, tedy fakticky k vytvoření třetí instance v té či oné podobě. Projevem této tendence je podávání enormního počtu podnětů k podání stížnosti pro porušení zákona a podávání mimořádného opravného prostředku - dovolání.

Domnívám se, že nápravu ve věci urychlení trestního řízení nelze hledat v ještě širším uplatnění již tak dost širokého apelačního principu, nikoliv ve změně zákonné úpravy, ale v tom, že odvolací soud nebude suplovat a nahrazovat činnost soudu prvního stupně a dojde ke zlepšení práce soudů prvního stupně při zjišťování skutkového stavu věci a jejím právním posouzením. Mám tedy za to, že současná právní úprava odvolání, pokud jde o uplatnění apelačního principu je vyhovující.

d) Obdobně negativně se musím vyjádřit ke snaze nahradit princip úplné apelace v odvolacím řízení principem apelace omezené. Navrhuje se, aby odvolatel by musel uvést návrh na doplnění dokazování již v písemném odůvodnění odvolání,

případně ihned po jejich zjištění, nejpozději při zahájení prvního veřejného zasedání odvolacího soudu. Pozdější nové důkazní prostředky či nové skutečnosti bude moci odvolatel navrhnout jen za podmínek obnovy.

Mám za to, ani tento návrh není zcela promyšlený. Vede mne k tomu celospolečenský význam trestních věcí, vede mne k tomu ta teze, o které jsem již hovořil, totiž že v tak citlivém řízení, jakým je trestní řízení se klade mimořádný význam na to, aby věc byla správně rozhodnuta, aby byl odsouzen viník, a to jen za to, co spáchal, a aby nebyl odsouzen a potrestán nevinný.

Jelínek, J.

Zásada rychlosti trestního řízení - bilance a perspektivy

SOUHRN

Námětů k urychlení trestního řízení v budoucí právní úpravě je jistě dlouhá řada. Chtěl jsem ve svém příspěvku upozornit, že jejich limity neleží jen v odborné fantazii těch, kteří novou právní úpravu sepisují, ale také v charakteru věcí, které jsou v trestním řízení projednávány, v jejich celospolečenském významu.

Jelínek, J.

The principle of promptness of a criminal procedure - the balance and prospects

SUMMARY

There is certainly a number of suggestions towards acceleration of criminal procedure in the future legal enactment. In my article, I merely wanted to point out that their limits do not merely lie in the specialised fantasy of

those writing the new legal enactment, but also in the nature of the matters, which are being discussed in a penal proceeding, in their all-society importance.

Jelínek, J.

Grundsatz der Schnelligkeit des Strafverhrens - Bilanz und Perspektiven

ZUSAMMENFASSUNG

Vorschläge zur Beschleunigung des Strafverfahrens in der künftigen rechtlichen Regelung gibt es sicher eine ganze Reihe. In meinem Beitrag wollte ich darauf aufmerksam machen, dass ihre Limite nicht nur in der Phantasie derer, die die neue rechtliche Regelung verfassen, sondern auch im Charakter der Sachen, die im Strafverfahren anhängig sind, in deren gesamtgesellschaftlicher Bedeutung liegen.